

о. Мирон БЕНДИК



Проблематика збереження і природи, і людського роду на землі стала надзвичайно актуальною. Сплеск інтересу до екології з'явився у відповідь на глобальний демографічний вибух, а також на бурхливий науково-технічний прогрес. Часто дослідження екологічної проблематики зводяться до аналізу незворотніх знищень, спричинених цивілізаційною активністю людини, або ж до моралізаторства на тему відповідальності людини за стан довкілля.

Проте самих природоцентричних чи антропоцентричних(зосереджених на природі або ж людині відповідно) підходів недостатньо, бо вони мовчазливо обминають дію Божого Провидіння та й, зрештою, Особу Самого Бога, Якому Його творіння також небайдуже. Часто замість богослов'я Творця береться за основу дійстична теза про Небесного Механіка, Котрий запустив механізм природи і більше нею не цікавиться (деїзм – вірування, що на цю тезу опирається). Тому й передоручив увесь екологічний клопіт людині: «Підчиняйте землю собі» (Бут. 1:28). До того ж, поняття «підчинення землі» люблять трактувати, як агресивне й хижацьке використання людиною природних ресурсів, до якого наче й закликає Святе Письмо. Тому замість біблійних пропонуються «адекватніші сучасності» підходи далекосхідних нехристиянських релігій.

Сумні прогнози науковців

Стан довкілля не викликав особливої тривоги в людей аж до початку ХХ століття з огляду на панівний світогляд, сформований науковцями упродовж попередніх декількох століть. В основі світобачення знаходилися ньютонівські засади вічності матерії, яка «з нічого не виникає і нікуди не зникає». Це означало, що, попри всі природні катаклізми, потворні суспільні наслідки «дикого капіталізму» II половини ХІХ століття, вічна матерія, «матінка-природа» все остаточно відрегулює і вирівняє – світ залишиться, бо у своїй матеріальності «нікуди не зникне». Коли ж на початку ХХ століття Альберт Ейнштейн блискуче довів, що матеріальний світ відносний, а тому невічний, виник у часі і разом із часом, то дотеперішній спокій відійшов, замінившись тривогою і невпевненістю. Адже світ, початок якому був покладений «великим вибухом», очевидно, матиме й кінець. Ми в історії невпинно до цього кінця наближаємось. Енергетичні запаси сонця, промінням якого обігривається наша планета, не вічні, колись вони виснажаться і все замерзне. Тому, з точки зору сучасної науки, кінець світу – лише питання часу: зростає ентропійність, тепло від зірок розпоршується в космічному просторі і все це закінчиться

«теплого смертю всесвіту». Образно кажучи, людство не має завтрашнього дня, бо якийсь із днів історії стане останнім днем людства.

Необхідність зміни мислення

Хоча свідомість відносності нашого довкілля й не додає оптимізму, проте науковці все ж заспокоюють, що на наше життя і навіть життя декількох прийдешніх поколінь тепла вистачить. Натомість актуально тривожнішим від природного є людський чинник: негативні наслідки людської активності в планетарному масштабі ми відчуваємо вже зараз. Зміни клімату, забруднення довкілля, техногенні катастрофи, озонові діри, загроза голоду – все це стало невід’ємним атрибутом нашої щоденності. Крім різних зовнішніх обмежень, до яких закликають людство екологи, все частіше мовиться про потребу зміни самого способу мислення сучасної людини. Без такої зміни людство може зникнути з лиця землі набагато швидше, ніж сама земля. І хоча антропологи, філософи чи соціологи стверджують, що зміна мислення необхідна для елементарного виживання людства і їй нема альтернативи, водночас ніхто не в змозі гарантувати, що така зміна обов’язково настане. Залишається хіба що вірити чи то в здоровий глузд, чи в інстинкт виживання, але така віра виглядає наївністю, неприпустимою в ситуації глобальних екологічних загроз.

Світ – Божий виноградник, і так легко не зникне

На щастя, доля нашої планети не залежить лише від стану природи чи способу дій людини на землі. Бо світ є також Божим творінням, належить до Божого задуму й управляється Божим Провидінням. Відповідь на екологічне за суттю питання про майбутнє Господь дає у Притчі про виноградник (див. Мк. 12:1-12). У ній Бог постає в образі Господаря, а світ – в образі виноградника, посаженого Господарем. Отож виноградник сам випадково не насіявся, а з’явився за задумом Господаря (Господа), Котрий подбав про все необхідне, щоб виноградник (світ) мав майбутнє. Світ, в якому живемо, не існує сам по собі, а завдяки Творцеві світу, не завдяки власним природним ресурсам, а завдяки Провидінню Господа. За свідченням Книги Буття, перспективу світу Бог бачить у поступовому преображенні світу в рай, для чого Він заклав у природу всі передумови. Для досягнення цього райського стану Бог створює і покликає людину (у Притчі Господар кличе у виноградник виноградарів, котрим винаймає виноградник). Людині довірено здійснити Божий задум про рай на землі. Запорукою досягнення раю є співдія людини з Божим планом.

Екологічний гріх людини - «винагодаря»

Якщо все наче так просто, то чому й досі рай на землі – скоріше мрія, ніж реальність? Чому й досі ми рай пов’язуємо з небом, а не із землею? І про це говорить Христос у Притчі. Він згадує про принциповий екологічний гріх людини, скерований не проти природи творіння, а проти Особи Творця. Христос показує, яким чином гріх виноградарів щодо Господаря обертається проти них самих. Якщо раніше пам’ять про єдиного Господаря об’єднувала всіх, кого Він покликав у виноградник – і самих виноградарів, і посланців Господаря, то тепер виноградник для всіх раптом став тісним: «Ходімо, уб’ємо його (сина Господаря), і спадщина буде наша» (Мк. 12:8). Люди, які не по-Божому, а по-своєму ставляться до довкілля, привласнюють його і вже не можуть належно поділити світ між собою. Через те у світі «раптом» виявляється надто мало землі, ресурсів, коштів і водночас надто багато людей, які на них претендують. Адже ми чуємо нарікання на перенаселеність нашої планети, а тому потребу обмеження народжуваності, нас лякають воістину апокаліптичними картинами спустошення ресурсів

планети полчищами голодних людей. Згадаймо, виноградарі в Притчі мислили так само – потрібно знищити частину людства в ім'я його ж виживання. Так гріх проти Бога стає гріхом проти людини і саме в ненависті до людини міститься головна загроза виживанню людського роду.

Оберімо самостійно свою перспективу...

Що буде зі світом унаслідок війн, кривавих революцій, голодоморів і геноцидів, коли «народ повстане на народ і сини на батьків»? Якщо ми думаємо, що внаслідок цього зникне наша планета, то, на щастя, глибоко помиляємось. У Притчі пропав не виноградник, а виноградарі. Це означає, що навіть найжахливіші злочини людства не перекреслять Божого задуму про райський світ. Просто на місце грішної цивілізації з самообожненням людини, яке обернеться самознищенням, придуть «інші» (Мк. 12:10), котрі по-іншому ставитимуться і до Бога, і одні до одних. Знаємо, що в минулому існували надзвичайно високорозвинуті цивілізації, які загинули не з якоїсь необхідності чи внаслідок катастрофи, а, насамперед, через протиставлення духовним вартостям, заміненим їх на споживацькі. І хоча цих цивілізацій давно нема, світ існує й далі, а нині живе в ньому наше покоління. Рай на землі буде, бо в цьому воля Бога, як у Притчі виноградник буде існувати незалежно від поведінки виноградарів. Чи в цьому раю знайдеться місце для нас? А це вже залежить від нашого вибору. Він може бути таким, як у виноградарів. І тоді нам нема місця в раю, бо в нашому житті не знайшлося місця ні для Бога, ані для ближнього. Але вибір може бути іншим, якщо мислення людей зміниться від споживацького до даруючого. Саме в наших головах міститься як небезпека екологічного гріха проти Бога і ближнього, так і його подолання, а тому й ключ до розв'язки глобальних екологічних проблем.

о. Мирон БЕНДИК Чому ми маємо шанувати світ?..(науково-богословські підстави)  
//СЛОВО № 3 (51) 2012, с.20-21